

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه دوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

کلاس دوم – جلسه اول

گفتگو درباره‌ی قصه ۱

تشویق کودک به گفتگو در مورد داستان یکی از مهم‌ترین درس‌هایی است که می‌توانید انجام دهید. آنها با تحلیل قصه یاد می‌گیرند که خودشان چگونه یک قصه طراحی کنند.

معلم عزیز با توجه به سن کودکان می‌توانید یک داستان با موضوعاتی مانند دوستی، شجاعت یا ماجراجویی که می‌تواند توجه کودک را جلب کند انتخاب کنید. این داستان می‌تواند از کتابهای درسی یا کتابهای کانون باشد. داستان را برای کودکان بخوانید و تصاویر آن را به بچه‌ها نشان دهید.

بعد از اتمام قصه از بچه‌ها بخواهید دایره‌وار بر روی زیراندازی بنشینند و یا نیمکت‌های خود را دورتا دور هم بچینند و در مورد داستان خوانده شده با هم به بحث و گفتگو بپردازند. شما هم می‌توانید مشارکت کنید و از بچه‌ها سوالات باز پرسید. گفتگو و بررسی قصه به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا در آینده، خودشان قادر به داستان‌نویسی شوند. مانند همیشه هیچ‌گونه اجباری به مشارکت بچه‌ها در بحث و گفتگو نیست، اما خوب است که آنها را به این کار تشویق کنیم.

تمرین – نمایش خلاق: معلم عزیز می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید در مورد کارهای روزانه‌شان خوب فکر کنند، و این سوال را از آنها پرسید؛ دلتان می‌خواست در این کار چه تغییری می‌دادید؟ مثلاً دوست داشتید چگونه از خواب بیدار می‌شدید؟ یا دوست داشتید صبحانه چه می‌خوردید؟ یا مثلاً با دوستان برای بازی به کجا می‌رفتید؟ اجازه دهید به دنیای تخیل پا بگذارند و هر چه به فکرشان می‌آید بازگو کنند. دانش‌آموزانی که تمایل دارند، داوطلبانه تجربه‌ی روزانه‌شان را با پانتومیم به اجرا بگذارند. در ارائه موضوع و خیالپردازی دست بچه‌ها را کاملاً باز بگذارید. حالا دیگر دانش‌آموزان همانطور که قصه‌ای را تحلیل می‌کنند، باید نظرشان را درباره‌ی داستان شفاهی یا پانتومیم دوستشان بگویند. به بچه‌ها توصیه می‌کنیم و یاد می‌دهیم که درباره‌ی قصه هم منصفانه و دوستانه صحبت کنند.

نکته: بحث و گفتگو در مورد یک داستان در فضایی شوق‌انگیز و شاد، عزت‌نفس و اعتماد به نفس کودکان را بیشتر می‌کند. آنها خود را صاحب نظر و عقیده می‌دانند، ضمناً یاد می‌گیرند به همدیگر گوش دهند.

شیوه های گوناگون تحلیل یک قصه

معلم عزیز یک داستان انتخاب کنید و آن را برای بچه‌ها بخوانید. سپس از بچه‌ها بخواهید به تحلیل و بررسی و گفتگو در مورد آن بپردازند. گفتگو در مورد داستان می‌تواند به بهبود و گسترش دایره واژگان، و تخیل و خلاقیت آنان در داستان‌نویسی کمک کند.

پس از خواندن داستان، سوالات متنوعی بپرسید: کدام شخصیت را بیشتر دوست داشتی و چرا؟ اگر تو در این داستان بودی، چه کار دیگری می‌کردی؟ چه احساسی نسبت به پایان داستان داری؟ آیا پایان دیگری به ذهنت می‌رسد؟

خلاصه‌سازی داستان: از کودکان بخواهید داستانی را که خوانده‌اید، در چند جمله خلاصه کنند و در حد امکان بنویسند. این کار به آن‌ها کمک می‌کند تا نکات اصلی داستان را شناسایی کنند.

نقش‌آفرینی: از کودکان بخواهید که شخصیت‌های داستان را بازی کنند. استفاده از بازی‌های نمایشی می‌تواند بسیار سرگرم کننده و نشاط آور باشد. این نوع بازی‌ها در کلاس به تقویت ذهن خلاق کودک و گسترش تخیل او و در نهایت در سنین بالاتر به نوشتن داستان کمک بسیاری می‌کند.

تمرین – نمایش خلاق: داستان معروفی مانند شنل قرمزی را برای بچه‌ها تعریف کنید و با توجه به شخصیت‌های داستان از بچه‌ها بخواهید نمایش آن را بازی کنند. هدف از این تمرین تکرار دوباره‌ی مبحث بررسی یک قصه است. برای رسیدن به این هدف از بچه‌ها بپرسید اگر شنل قرمزی به حرف گرگ گوش نمی‌داد داستان به چه سمتی می‌رفت؟ و از آنها بخواهید قصه را این بار با این تغییر بازی کنند. یا اگر مادر بزرگ گرگ را به خانه اش راه نمی‌داد چه میشد؟ اگر شکارچی (یا هیزم شکن) به خانه مادر بزرگ نمی‌آمد چه می‌شد؟ ...

بچه‌ها در این تمرین می‌آموزند که از زوایای مختلفی به یک قصه بیاندیشند و بررسی اش کنند.

نکته: مربیان عزیز کودکان را مجبور به بازی نکنید، اما با فضا سازی‌های ذهنی خلاق و هیجان‌انگیز سعی کنید به جذابیت بازی بیفزایید و با استفاده از زبان بدن مناسب و لحن و صدای پر از هیجان و انرژی آنها را ترغیب کنید تا مشارکت کنند.

ترغیب و تشویق کودکان خجالتی و کم حرف از اهداف بازی‌های نمایش خلاق است؛ ولی سعی نکنید آنها را به اجبار وارد بازی کنید. اگر احساس می‌کنید سرگروه شدن می‌تواند آنها را از لاکشان خارج کند، سعی کنید با سپردن مسئولیت به این کودکان به هدف خود نزدیک شوید. با پوشاندن صورتشان به وسیله‌ی صورتک یا ماسک آنها را به بازی بکشانید، یا از عروسک استفاده کنید، به نحوی که کودک بتواند خودش را پشت میز پنهان کند و راحت باشد.